

JOSEF JUNGSMANN

DVOJÍ ROZMLOUVÁNÍ O JAZYKU ČESKÉM¹

Rozmlouvání první

(Hlasatel český, 1806)

Z Veleslavína,² Čech a Němec

Z Veleslavína:

Dovol, Minose, ať promluvím několik slov s příchozím tímto. Tuším, pane, že rozprávíte česky?

Čech:

Tobše, pan, ja měla, tyš pyl chlapes, chovaška,³ a ten pyl šesky.

Z Veleslavína:

Chvalné a potěšitelné jest to srdci mému, an vidím, kterak i do cizích zemí jazyk můj milý se šíří. Vy, jakož patrně jest, Němec jste; odkud, prosím, rodič?⁴

Čech:

Na, na, pan, ja Šech je, a v Šechy narotil.

---

¹ Převzato z: *Boj o obrození národa. Výbor z díla Josefa Jungsmanna*, F. Vodička (ed.), Praha 1948 (redakčně upraveno).

² Humanistický spisovatel a vydavatel Daniel Adam z Veleslavína; Josef Dobrovský humanistickou češtinu postavil na nejvyšší stupeň, jakého kdy tento jazyk dosáhl – nicméně jeho návrat v normě o dvě stě let (jeho mluvnice vyšla poprvé v roce 1809, ve druhém vydání 1819) do značné míry způsobil dnešní propast mezi češtinou spisovnou a obecnou. Jungsmann sice uznává kvality humanistické češtiny, ale zároveň považuje za nutné tvořit nová slova.

³ Chůva.

⁴ Rodák.

Z Veleslavína:

I toť jste celé své živobyť v cizině strávil; a kdežto, můj milý, že vám možné nebylo, abyste se doučil jazyku českému?

Čech:

Ja pyl můj šivot ne pšes granic šesky. Ja v Prase narotil, v Prase šiva pyl a v Prase umšel.

Z Veleslavína:

Pro Bůh! jak jest to možné: Čech – Pražan – a tak chatrně mluvíti jazyk svůj? -

Čech:

Můj jasyk ja mlufit tobše.

Z Veleslavína:

Pohříchu! nehrubě; leda byste (čehož bůh ostřez!) k jinému se znal jazyku.

Čech:

Můj jasyk je němesky.

Z Veleslavína:

I vím všecko; vyť jste syn nějakého německého řemeslníka, jimž předkové naši Pořič⁵ za obydlí vykázali, aneb snad některého do Čech vnově příšlého Němce, a Němci vždy měli tu vadu do sebe, že rádi do Čech se loudíce, nerádi jazyku českému zvykali; snad jste i málo s Čechy obcoval?

Čech:

Prafil fám, že s Prase sem. Je ne šátny kaféhaus v Prase, kte ja nepyl jako toma, šátny saal, kte ja ne fortansovat,⁶ theatr a khostel, kte ja neunthaltovat.⁷ Ja mám tobše tabak koušil, tobše

---

⁵ Čtvrť na Novém Městě kolem dnešní ulice Na Poříčí, od středověku centrum německých obchodníků a řemeslníků v Praze.

⁶ Předtančovat.

biliard hral, cechofal i fechtofal,⁸ a mám všecko tělal, so se šikofal na šlofěk od kultúr, lebši neš mancher⁹ kafalír.

Z Veleslavína:

Odkud medle ta hříšná jazyka svého neumělost?

Čech:

Ja šek fám, še můj jasyk je němesky; a ten, kto šest v těle a topry kapát na tělo má, ten šesky mlufit hanba.

Z Veleslavína:

Nastojte! Česky mluvíti se hanbí! jazykem, v kterém veškeré království se řídí, jímž od končin do končin po celé vlasti slovo Boží se káže a hlásá, jímž umění se přenášejí a srdce česká k ctnosti a hrdinství se vzbuzují! – Vhrdlo lžeš, člověče, že Čech jsi! Němec tobě z očí i kroje hledí; oč, že Šváb jsi?

Čech:

Švab nebo Šech! tnes to jetno. Ale ja Šech je a Minos k Šechy mi anweisovat.¹⁰

Z Veleslavína:

Odrodilý předků svých potomku! Jestližes sobě v kafárnách, v těch cizozemců, jak vidím, hnízdech, Němce vyválel, však ve škole lépe česky jsi se naučiti mohl i měl; čili jsi do žádné nechodil?

Čech:

Še ja mlšel k ten šeči, fitěl pan, še philosoph sem; snám i jura všecko, a ja moch moje půl funt attest, jako kto jiny s nofej ušensy, producirofat.¹¹

---

⁷ Nebavit se.

⁸ Popíjel ve společnosti i cvičil se v šermu.

⁹ Nejedem.

¹⁰ Odkazovat, posílat.

¹¹ Ukazovat půl libry školních vysvědčení.

Z Veleslavína:

Avšak z Koldína,¹² kancléř výborný, neposlední zajisté jest spisovatel; což jste jeho městských práv nečetl? Tuť byste byl měl příležitost dobré češtině se naučiti.

Čech:

Ja uměl ne šesky šíst, a ja to nepočebofal.

Z Veleslavína:

Co slyším? V pravdě-li, že nyní v Čechách někdo se může naučiti veškeré filosofii i všem právům, an česky ani čísti neuměl? Nečítají se tedy, jakož jsem doufal, spisové těch ušlechtilých mužů, ježto statky i životy své na zvelebení jazyka svého vynakládali? Nečítá se Konáč, Velenský, Hájkové a můj milý Kocín,¹³ aneb onen, jehož sláva i nás se donesla, dobromyslný Komenský? A což z Veleslavína, ha! pověz, čítají-li toho?

Čech:

Můj pán! To je šesky fesnic!¹⁴ o tem lit mám ja, so šiv, nic neslyšel. Ale to prafili mi, še ten šesky knišky je pletky a pláto; ten němesky proti něj slato; a ten šesky pyl ne tost na couvert¹⁵ těm němesky.

Z Veleslavína:

Utrháš! co za mého času psáno bylo, to nebyly pletky; byly to plní bohabojnosti a umění spisové, byly drahé ctnosti kameny, jimž opravdová pobožnost zjednala utěšenou a věku mému milou stkvělost; byla zrna pravdy bez plev lichoty, zlato počestných mravů bez trusek lehkomyšlnosti. Němci sice se vším usilím za našeho času pracovali, však nepravda i lež jest to, aby v tom svém štěkavém a chrochtavém jazyku díla vyvedli, která by ona našeho libého a zvučného jazyka jako zlato nad bláto předčila! Ha! pověz opravdu, mají-li Němci tak drahně nad nás spisů převýborných?

Němec:

---

¹² Humanistický autor díla o českých městských právech.

¹³ Významní humanističtí spisovatelé 16. století.

¹⁴ Španělská vesnice.

¹⁵ Nevyrovnají se.

Pravdu mluví přichozí tento, an, jak vidím, jest pravý obraz nynějších Čechů, kteří ničehož méně neumějí jako česky, a to prošlé skrze tvé péro přísloví prorocké, že někdy na mostě pražském bude Čech nevidanější jako jelen se zlatýma rohama, vyplněno jest téměř tuto dobu. Ne tak Němci; ti by měli vaším za příklad býti. Jest tomu asi 60 let, co našinci jazyk svůj upřímně vzdělávati počali, brousíce, pilující, hladíce tak dlouho, až se každému ve světě jazyku v bohatství a dokonalosti vyrovnati mohl. Vbrzce věk zlatý Němcům vykvetl, jehož vůní milou zakochali se i vašinci, zvláště proto, že štěp svůj, an mohl nápodobný květ nésti, svévolně ze všech odrali poupat. Nebo již dvě století vyzuvají se ze všeho, co českého jest; spálivše staré knihy předků svých, nových nepsali; mrav, kroj, až i hnedle jazyk otcovský proměnili, aneb aspoň změnití usilují; slovem, přijda mezi ně, řekl by, že ne český to, ale z Franků a Němců jest složený národ; velcí z Franků, sprostí z Němců, a to všickni, když ne skutkem, aspoň vůlí. Všemmu je naučíš raději než jazyku předkův jich!

Z Veleslavína:

Přestaň, pro Bůh! přestaň! nahý meč jsou slova tvá.

Němec:

Vidím v tobě Staročecha, jednoho z těch, kteří pro jazyk svůj a vlast nasazovali jmění i životy své, jimžto slouti Čechy byla chvála nejžádanější, kteří byli strašní práv hajitelé, podiv závistných národů, lampy uprostřed vichru hořící. Jednák zhasly lampy ty, přišel podiv ten v přísloví a lehkost,¹⁶ a usnuli hajitelé práv strašní. Čas. Danieli, čas, ten všeho dárce a zhoubce, za nímžto města, zemstva, národové i světy vycházejí a zacházejí napořád - i to jméno české, leč že Čechovi bude možné odolati osudům, brzy, brzy snad věčnými přikryje zavalinami.

Z Veleslavína:

Ach, přísný soude Boží! nastojte, že mi nelze podruhé umřítí, že taková hanba potomků mě zahořčila sladké elyzejské radosti!¹⁷ Zajdu, kde bych neviděl přicházeti nezdárníků těch, i snažití se budu, abych s vlastenci věrnými o tom, což bylo, rozmlouvaje, nad tím, což nyní jest, uskrovnil zármutek svůj.

Němec:

---

¹⁶ Klesl v očích veřejného mínění.

¹⁷ Posmrtné radosti v nebi.

Nermut' se, Danieli, není ještě posavad po všem veta. Živ jest národ ten, jehožto jazyk zcela nepošel. Stojí až po tu dobu onen štěp vašinců, ač odraný, ač ostím vůkol dušený,¹⁸ nicméně zdá se, že pouští nové pupeny, silné dosti, aby ještě jednou jeho předešlá mladost se obnovila; jen ať dobrý zahradník jest ho šetrný, ježto v sadu svém každý strůmek rovnou péčí pěstuje.¹⁹ Povstává, dím, ušlechtilejší česká rodina, zdární synové vlasti, povinnou k té matce lásku v prstech čijící. Ti, kde jste vy snažíce se ustali, uchopují se českého umění a vytrhnou (buďte jednosvorní!) slavnou druhdy vlast svou z přísloví a posměchu okolních národů, jen jestli (a lze-li pochybovati?) ten dobrý otec národů František k žádosti milionů věrných nakloní ucha svého a bude, jímž byl Karel i Rudolf odpoly, docela otcem Slovanům svým!

Rozmlouvání druhé

(Hlasatel český, 1806)

Slavomil a Protiva.

Protiva:

Nenadál jsem se v sboru včerejším, že by z ust dávno prohlášeného světaobčana (kosmopolity) tak horlivá obrana jazyka českého se pronesla.

Slavomil:

Světaobčana? - horlivá obrana? To první od vlídnosti vaší za poklonu tím raději přijímám, že takť se radovati mohu, an jsem vám poněkud podoben; než to druhé? - inu, každý má svého koníka z rákosí, na kterého zasedna rád v zámezní končiny paluje. Já zajisté toho nepřím, že na svém zaháletí nemohu; myslíte však, že mezi těmi dvěma slovy jest nějaký odpor?

Protiva:

As takový, jako jest mezi těmito: býti a nebýti, nebo dokonce mezi milovati a nenáviděti.

---

¹⁸ Dušený trnitým křovím.

¹⁹ O představě českého jazyka a literatury jako zahrady, kterou je třeba pěstovat srv. Macura V., *Znamení zrodu*, s. 27–30

Slavomil:

A kterak to? prosím.

Protiva:

Bud'to že vpravdě kdo světaobčanem jest, a ten ovšem celý svět zároveň miluje, nebo ale některou jeho částku za obzvláštní lásky své předmět vyvolil, a ten světaobčanem býti patrně přestává; nýbrž bojím se, aby taková stranná láska jedné snadno v nenávist druhé částce lidí nepřišla.

Slavomil:

Co se mne tkne, já o světaobčanství (kosmopolitství) docela jiného jsem mínění. I mním, že se tak láska k vlasti s láskou k ostatnímu světu, ač v rozdílném, nicméně v dobrém stupni, jako láska k příbuzným s láskou k sousedům má. Než o tom jindy. Včera tedy jsem se vám zdál horlivěji rozmlouvati s tím poněmčilcem? - Než medle, vidoucím mně uprostřed vlasti nevlastenství tak náramné, Čecha rodem, an všemu, což dědům jeho svaté bylo, se rouhá a posmívá, domácí tupí, cizí chválí, těch nenávidí, od nichž žije a tyje, - možno-li prosím, aby kdo horlivostí pojat nebyl a té nejpřísnější nevole proti synu vlasti nehodnému necítil?

Protiva:

Možno-li vám vlastně, opravdu nevím; to jedině vím, že tudíž za horlivost svou viděti jste musil na pokání, jak odpůrce váš, jakož při půtkách obyčejně se děje, tím pevněji na svém zůstal. Já, co chladný vás obou posluchač, snadno jsem se varoval svědčiti jedné neb druhé straně, oleje do ohně liti; nýbrž toho prospěchu přitom jsem užil, že v obapolně zahřitém a tudy jako plynulejším vtípu vašem, velice jsem se kochal.

Slavomil:

Pravát' jest to moudrého povaha, z pošetilosti jiných rozumného požitku nabývati. Než tenkrát neodnesl jste jeho zadarmo. Pokud zde sedíme pod tímto věkovitým dubem, který snad mnohému poctivému Staročechu chládku a přístupu poskytl, povězte mi, prosím, komu z nás sám u sebe jste dal za pravdu, neb co smejšlel jste o tom celém našem rozmlouvání?

Protiva:

S jednou výminkou.²⁰

Slavomil:

Přijímám ji, buď jakákoli.

Protiva:

Byste poslyše mne zůstal studený.

Slavomil:

Zůstanu jako led.

Protiva:

Nemálo jsem se divil, kterak jste zvláště vy celé to rozmlouvání od hlavní věci na jinou a docela rozdílnou přivedli; aneb ať zřejměji dím, od lásky k vlasti k lásce jazyka českého se uchýlil; což mi tak směšné přicházelo, jako když tam Lucianův Jupiter rozběhna se s svým mnohohrotným hromem na zapirače Bohů Anaxagora, sám nevěda jak, udeřil do chrámu Kastora a Poluxa, kteří mu ničím neublížili, ježto zatím filosof bez nejmenšího ourazu vyvázl.

Slavomil:

Chrám spartánských bliženců a Anaxagor filosof ovšem věci nestejně byly; jestliže pak mezi vlastní a jazykem vlastenským táž jest nestejnost, tož bychom arci daleko za cíl byli házeli. Než, dovolte, ať se vás zeptám, jaký národ přebývá v Rakousích? Řeknete zajisté, Němci! na týž způsob Francii Frankům, Rusii Rusům připíšete; aniž zapřete, že všickni tito svou zvláštní vlast mají. Nuže, což právě tím je dělá, aby Frankové, Rusové, Němci byli?

Protiva:

Zvláštní jich každých obec a správa!

Slavomil:

---

²⁰ Jungmann ještě slovo výjimka nezná, to se objevuje až později v obrození.

Než co, kdyby se všechny jich země pod jedinou správou spojily, zdaž by přece jako prvě tolikerými byli národy?

Protiva:

Byla by to jedna obec v Němcích, Rusích a Francích záležející.

Slavomil:

Jedna, ale rozdílných národů. Každý ten národ sebou by obmezen byl a mním, že by nenamluvil tak snadno Rusovi někdo, že Francie jeho vlast jest. Sami Francouzové, ač že jako nejhlavnější světaobčané všudy doma jsou, neopominuli by svého Zárejnska, jakožto vlasti své, plnou hubou zvelebovati. A medle, tu kde by jedna správa, jedno právo, jedno, dejme i to, náboženství panovalo, odkud přece ta patrná rozdílnost mezi těmi národy pochází?

Protiva:

Rozumím vám: míníte, že jazyk jest to, an obmezuje národy a vlasti jejich. Než co kdyby místní okršlek snad to byl, ježž vlastní nazýváme? Dejme tomu, že by Francouz ve Vídni jsa zrozen a vychován, o vlast svou tázán byl: může-li, nelhaje zapřítí, že Vídeňák jest? umí-li německy, čili nic, na tom nezáleží.

Slavomil:

Velmi mnoho. Neuměje německy, vůbec za Francouze jmín bude.

Protiva:

A co, kdyby takových Francouzů bud' ve Vídni, bud' v okolí jejím více, až i na tisíce bylo?

Slavomil:

Tu by se patrně dělili, a jako jsou u nás čeští a němečtí Bojemové, nápodobně by tam němečtí a francouzští Rakušané byli; vždy dva národové v jedné zemi.

Protiva:

Tedy v jedné vlasti?

Slavomil:

Pokud jistou země částku, neboliž jisté z hor, dolů, řek a lesů pozůstávající okolí vlastní nazýváte, nepřím se, a na ten způsob celá naše, jakkoli prostranná máte země jedinou bude všech národů vlastní, a přece, že více na zemi vlastní jest (vyjímaje ty vaše světaobčany), žádný potud nepochyboval; aniž, pokud mně známo jest, přirozenost zvláštní tak nazvané vlastní obehna nějakou hradbou, aneb plotem jakýmsi viditedlným opatřila, tak aby jedné každé z nich věčné byly vykázaný meze, a ona za hodnými toho příčinami menší nebo větší býti nemohla.

Protiva:

Vidím že, nechci-li, aby se ten led docela rozjehl, ustoupiti musím. Tedy kolik jazyků, tolik národů, tolik vlastní?

Slavomil:

Jelikož již částka země s svými obyvateli dle jazyků rozdílným právem vlast slove -

Protiva:

Čechia tedy částkou Bojemie, a v Uhřích nejméně trojí vlast, a co přitom nejutěšenějšího, hezky pomatena jest!

Slavomil:

Smějte se do vůle; jinak není. O jméno se nehádáme, nýbrž o věc samu; a mním, kdyby český národ se poněmčil, aneb jakýmkoli jiným způsobem pošel (čehož navzdory nenávistníkům českým jeho duch ho chraniž a ostřež), že by jméno Čechie zemi té tak málo náleželo, jakož jí náleží ono Bojemie, an v ní dávno žádných Bojův více není. Tedy-liž včera cíle tak hrubě chybeno? Nebo jestliže vlastní bez národu, národu bez jazyku zvláštního pomysliti nelze, dokládám ještě jednou, že se žádný, kromě kdož jazyk národu svého miluje, pravou láskou k vlastní honositi může.

Protiva:

Vy byste obra překonal. Tím téměř přemluven jsem, že jakási národu bytost v jazyku jeho záleží. Věru! Slavomil domnění svá, buďte ona sebe zvláštější, výborně ohrazeti zná.

Slavomil:

Zkoušíte mne, příteli! Vy, jsa milovník a znatel staré i nové literatury, víte dobře, kterak každý ve světě národ o svém jazyku smejší. Znáte ono Římanův na vtírající se cizozemce neustálé nevražení, aniž třeba připomenouti vám Juvenála, an jako všech vlastenců zástupce ty Grékuly tak nehodně mrská; chcete starší příklad? máte jej na nejstarším, od něhož památky jsou, národu, hebrejském: celý zákon pln jest lásky rozpálené k vlasti a jazyku. Ale proč hledati u mrtvých, čehož u živých dosti! Frankové až pyšně rozprávějí o jazyku svého rozšířenosti a slávě; Angličané svého sílu, hojnost a krátkost, ač že ta jej nemálo štěkavým činí, horlivě zastávají. Což Němci? ti zajisté jednou rukou vynálezky učení a umění francouzských dychtivě vždycky uchvacovali, avšak druhou všemu, co se u nich pofrančiti chtělo, vidliček podávali; a nečetli ste, kterak nedávno ten Němec tam²¹ na toho Rosanína se rozčepejřil, že prý se pokusil postaviti tu otázku: Lidé-li Němci? - a ji zodpověděl sobě: to prej Bůh ví! aspoň tak vyhlížejí jako lidé! - A neslyšeli ste toho povyku, co vedl tam²² ten ne nevtipný, ač (mezi námi) syrový Maďar proti Slovanům, jak vůbec, tak zvláště uherským, jimž toliko cikány a židy v podvodu předkládá; a proč? že jeden Němec,²³ který ani jedněch ani druhých neznal, Slováky a Němce nad Maďary pochválil.

Protiva:

Vše to pohříchu svědčí, že svět, an tak drahý čas jest, posavad nezmoudřel. Ony výborné myšlénky o povšechné obci, o všeobecném jazyku, o pokoji věčném, zůstanou tedy -

Slavomil:

Čímž byly na počátku – pěkným snem! Ten moudrý a mocný přirozenosti správce, kterýž působí, aby ty vaše španielky a ty mé holandské tulipány, čím dále tím více, ony k ovcím, tyto k tulipánům českým podobnější byly; kterýž vinnému kři rovně tak jako královskému jablku náležitý prouh země vykázal, nás obělil, Maury očernil: kterýž, ať díím všecko, ani dvou ve světě zrněk písečných docela sobě rovných neučinil, ten správce, pravím, nedopustí, aby ta ve

---

²¹ Jen. Lit. Z. 1803.

²² Wielands Merkur 1803. Nro 10,11.

²³ Zeit. für eleg. Welt.

všech věcech panující rozmanitost podivná v jednom pokolení lidském, aneb jen v jedné vlastnosti jeho jednomu neb druhému mudráčkovi k vůli, aneb dokonce lidskou mocí zrušiti se měla.

Protiva:

Ačkoli sám pochybuji, že by kdy jeden jazyk, byť i jakási nadpřirozená moc všechněm národům dnes jej v usta vložila, dlouho se udržeti mohl, aby ho nový Bábel nerozdělil: nicméně za to mám, že jak bez ujmy oné vpravdě velebné a divné rozmanitosti, tak bez ujmy osobnosti své národ český poněmčiti by se mohl; nebo ani ten nejsubtilnější závěrek toho mi nedokáže, aby týž národ, proměniv jazyk svůj, zítra byl proto jiným, než dnes jest, národem. Jen se přiznejte, že jakýsi záblesk od toho jazyku českého oko vaše zarazil, aby vám, vezmouce to bez předsudku, že jeden jazyk jest jako druhý, nelze bylo pochopiti.

Slavomil:

Mohl bych vám odpověditi, jakož odpověděl onen filosof učící, že smrt a život jedno jest, tážícímu se, proč on tedy živ jest a neumřel?²⁴ Pro touž příčinu, vece, že to jedno jest; - aneb tím vás odbýti, že ovšem jedno jest, jestli růže od přirození červená aneb bílá; nicméně dívky naše by to nesoudily za jedno, aby jakoukoli růží pěkná ňádra svá ozdobily, nýbrž každá by rozvážlivě vybrala tu, která by k pleti její nejlépe se hodila. Ale odstupte šprymy, kde rozmlouvání tak vážné místo má. Kdyby vaše filosofie kosmopolitická byla filosofií veškerého světa, řekl bych jako tam Carnot ke konsulátu a císařství Bonapartovu, že první jsem, který se snáším; ale dokud nejvýbornější lidé u vzdělaných národů s všeobecnou pochvalou zpívají:

Franky budouce, budem národ, ne však ale Němci.²⁵

Aneb:

Každý národ jest živ, pokavad přemilý mu jazyk zní
Mateřský, s ním, ach! jestost jeho hasne nejistá,²⁶ dotud tuším bez hany smím přát, aby národ
můj milý raději s druhými národy chyboval, než aby zadal to neposlední slovanské jméno své
a bytnost svou, zadaje ten drahý poklad – jazyku svého, pro který od předků jeho mnoho krve

---

²⁴ Srv. př.: Poe E. A., *Jáma a kyvadlo*: „Přesto jsem ani na vteřinu neuvěřil, že jsem opravdu mrtev. Vždyť něčemu takovému uvěřit - i když se o tom dočítáme v beletrii - zcela vylučuje vědomí samého bytí.“

²⁵ Gleim.

²⁶ Virág, básník uherský znamenitý.

prolito bylo. - Ale nechtějmež odkryti té rány, ledva zamřelé - nebo kdož by medle z Čechů bez bolesti na ni pohleděti mohl? Než co, kdyby to, že jest jeden jazyk jako druhý, znělo pěkněji než pravdivěji? Zdaž každý národ nemá svého zkušeni a jako vychování vlastního? A není-li jazyk jako sklad veliký všeho umění a vši vědomosti lidské, kteráž ním od otce na syna, co zvláštní jedné každé rodiny bohatství přechází? Co více? jazyk jest ta nejvýtečnější, dle zvláštního země prouhu, mravů, smejšlení, náklonností, a dle tisícerych každého národu rozdílů uzpůsobená filosofie, a tudy, jakož každý učinek k své příčině se nese, tak on složením, zvukem a povahou svou ten nejjistější a nejvěrnější obraz počátku, zobecnění, zdělání, povahy a způsoby samého národu představuje, takže v jednom jazyku jako celý národ žije a jej co známku a důvod osobnosti své přednáší, jeho zkoumáním sám neomylně vyzkoumán bývá a jím samým od jiných národů tak se dělí, jako se dělí člověk od druha jiného vychování a zvedení. I může tedy vlastenec, nic se neohlédaje na jisté zámezní filosofy, bez bázně, že by v ouhonný předsudek upadl, milovati jazyk jakýkoli národu svého, ano, ať díím ještě jednou, jelikož to jistému lidu dosti praveno býti nemůže, bez lásky k vlastenskému jazyku na lásku k vlasti, t. j. k národu svému pomysliti nelze jest; a Čech tedy zároveň smělostí zpívati může:

Němci budouce, budem národ, ne však Čechové více!

Protiva:

Tenkrátě (mezi námi) po celém tom ledu veta! an již nejen vlastenský, ale i ten básniřský oheň vás rozehřál. Ale ti Čechové, co se tak trpělivě jako ta růže sličná na bílo z červena barviti dávají, aniž se bojí, že by jsouce bílí růžemi býti přestali, a co se při německých mravech, způsobu a řeči tak výborně mají, žeť i nerádi jsou, když jim kdo těch dřevních jejich českých připomene, ti, pravím, Čechové musejí býti velmi prozaičtí lidé, že se citlivost jich tak náramné změny, jakou vy v poněmčení jejich vidíte, neleká; zdá se, jako by je změna ta nic nebolela, ano i příjemnější jim byla, než snad poupěti zmotejlení jest.

Slavomil:

Vědomo jest vám, že člověk v roztrhaném kabátu všeho mluvíti nesmí. Divíte se však, že ti motýlové, nebo raději brouci (tak jsem je z mládí jmenovati slýchával) lépe se mají, vyssávajíce pro sebe kvítí lučné, nežli včeličky, které pro obec zásobu střednou pracně sbírají? Jsou to hladoleti, jichžto bohem břich jest, a jestliž ten pln, co jim do vlasti a národu? Dejte takovému sobíku jísti, a chcete-li, on vám zapře nejen vlast, ale i matku a otce svého;

tak málo se víže přirozeným zákonem! Však on vždycky najde pěknou zástěru hanbě své, buďto pokrče ramenama dí vám, že tak osud to nese, nebo konečně za filosofa se vydá, jelikož mní, že těmto pěkně sluší, nižádné vlasti nemíti. Aby o své spoluobčany dbal, příběhy národu svého čítal, k tomu ho ani prosbou nepřivedete; a jak by medle čítal, ano česky neumí a v němčině jen jednostranně předky své sezná, ač že ani v němčině nečítají hrubě takoví Nečechové letopisů o národu svém, bojíce se, že by dočtoucí se, jak šlechtíni byli otcové jejich, vlastní svědomí jim odrodilost od nich připomínalo a z hrdin poslýých darebáků spílalo. Což tedy, chtí-li ujíti zjevného na ně prstem ukazování, zbývá jim jiného, než aby se doma i vně za Němce vydávali, jelikož vidí, že Čechové od dávna tak zdvořilí jsou a Němců, kteří za 20 i 30 let mezi nimi bydlíce česky naučiti se nemohli, beze všeho smíchu snášejí: jedná tu oni zdvořilost mají jenom k těm cizozemcům, že nechtí uraziti práva hostinství, a nejvíce, že mají outrpnost s neschopností jejich, jelikož sobě oni na těžkost jazyka našeho náramně stěžují a on jim tak protivný jest od přirození jako psu vřelé kroupy, ač že úřady naše jim k duhu jdou a chléb náš jako med chutná: ale s našinci, nevím, proč by takovou outrpnost měli? Na ty celá potupa a vzhrda jich slušně naléhá, že směli potupiti vlast svou, žežhule! sebírající pérka po pávích, a znajíce se k stádu cizímu, a kyhajíce s ním; odkudž by dávno již vyštípání byli, leč že tamtíž, trpíce ujmu na západ, počet svůj k východu rozhojniti hledí, třeba jenom žežhulemi opovrženými: však ona chloubá dobře se hodí k pejše a bohužel, čím dál, tím tíže jest je rozeznati.

Protiva:

Aj, aj! toť nějaký Satyr z podšívky vám hledí! Smál bych se, kdyby se ty žežhule na vás sesuly a hodně vám, jak tam Lucianu filosofové, vyzobaly a vyrvaly.

Slavomil:

Kdybych jim to řekl německy; - česky nerozumějí, neb aspoň se staví, jako by nerozuměli, bojíce se, kdyby jednou nekyhali, celý svět by zvěděl, že jsou nevděčné žežhule. Jednák necht' přijdou, tuším, že bych jako Lucian hodného soudce našel.

Protiva:

Neradil bych vám rozepří v tento čas, jelikož pro drahotu všech věcí i na spravedlnosti hrubě přiskočilo. Ale bez šprymů, Slavomile, rozmlouvání naše stalo se nad nadání opravdovější, budíž, jak pravíte, že jen potud Čechové zůstanou Čechy, pokud česky mluvíti budou: než,

prosím, co na tom, jestliže oni Čechové jsou nebo Němci, jenom když šťastní jsou; čili mníte, že by Němec nemohl tak šťastný býti jako Čech?

Slavomil:

O milý Protivo, rozumějte mně lépe. Nejsem tak mdlý, abych to myslil. Já sobě vážím Němců, co jiného národu osvíceného, a každý Čech tak pravotný bude a vyzná, že jim v umění a učení aspoň tolik, co oni sami Francouzům, dlužni jsme; kterak bych mnil, že by pro to samé, že Němci jsou, šťastní býti nemohli, ježto já sám to, co je šťastné činí, učení a umělosti jejich vysoce velebím a miluji? Ale mohou-li Čechové, pokud to jich poněmčování trvá, šťastní býti, to věru jiná otázka jest. Uvažte sám a sud'te! Pouhý Čech ode všech ouřadů vyloučen jsa, ani mizerným nádenním písákem býti nemůže, nýbrž jako tam u Egyptčanů ku pluhu nebo šidlu otců svých zaklen jest, ježto zatím cizozemec nadutý v správu zemskou a prospěchy jeho se uvazuje; aneb velkým nákladem a prací k ouřadům ten klíč německý zjednati sobě musí, ve školách, očkovaných sice němčinou, ale k tomu nejvíce hodných, aby i ten poslední znik vtipu českého udusily; v nichž by i nejbystřejší hlavě za čtvero i patero let nebylo možné se naučiti kromě tomu německému bukvaru, hezký od slova k slovu, jako by na moldánky hrál. O porozumění věci, pohříchu! dbání není žádného, a k posledu vyjde ubožák jak všel, jen o něco tupější. Zdali vás nepřivítali jako mne, Čecha pouhého, s pouze německým slabikářem, snad abych zapomena česky, neuměl německy? Vás-li v kvadrátku magistříček neujišťoval jako mne tisíckráte, že Němec jsem, že němčina má řeč jest mateřská, ač že matce mé německého slova nikdy ani na jazyk nevstoupilo? A co studia? zdaž i tam, co by se nejvíce učiti mělo, u mládeže se nepředpokládá? Těch zajisté žák český buď pro nesnadnost dvou řečí neznámých, z nichž jedna neučí se tak, jak by se žádalo, brzy se odstraší a do dílny nebo na pastvu se vrátí, jestliže poštudentiv se více mrzkým povalečem nebude, - aneb pak všecku nesnázi zmužile přeskočí, a konečně buda výborným Němcem, Čechem býti přestane a k ouřadům v Čechách není mnoho lepší než Němec. - Netrpí-li sama při tom spravedlnost? Zdaž na tom jest dosti, že právům, takměř pouze německým, toliko soudce rozumí? - Zdaž od našich ouřadů pouhý Čech spravedlnosti bezpečně nadíti se může? Prosebný jeho list český buď se zavrhne, buď, že žádný mu rozuměti nechce, do němčiny třeba naopak překládá, jsa podáván od Kaifáše k Pilátovi, an zatím každý škrabák nad ním frní, že německý není. A tak Čech, chce-li k svému vol nevol právnímu příteli, často řekl bych nepříteli, a opět na větším díle - Němci, do rukou se vrhnouti přinucen jest.

Protiva:

Než odkud medle v českém místě sudí Němec, jelikož dle opatrného rozkazu při zkoumání za soudce zjevný se rozdíl mezi Němci a tak nazvanými obojetníky činí?

Slavomil:

Činí jedno pozdě! Potom každý, ať jen něco po chůvě leptati zná, nebo dobrého jitra po česku dáti umí, za obojetníka, kterýmž ovšem v jiném smyslu býti může, se vydává, a tak zaobchází nejvyšší vůli; ale možné-li, aby jazyku, jemuž 15 let učiti se zameškal, v tom posledním, práci předůležitou zaneseném roce, naspěch se naučil? - Pravda, že Čechovi usudek český vydati se musí, ale pro Bůh, český-li? - kolik Linakrů cítiti by jej musilo, aby český smysl z něho se vytvořil? - Než nechci vás dlouho voditi po kancelářích, jichž jména samého, snad ne bez příčiny, mnohý se leká, to řeknu toliko, že mne po každé demokritský smích napadá, kdykoli ten německý lístek Intelligenci do ruky vezmu a čtu, kterak tam neb zde pouhý Čech k dostavení se pod trestem se povolává, nebo veřejnou dostává zprávu o nápadném dědictví, rozchvacování statku jeho a tisícerych věcech užitečných a potřebných, o nichž se celá německá říše snáze doví, než právě ten, koho se týče, jelikož tuze mnoho jest od něho žádati, aby Čech jsa, noviny německé, jimž nerozumí, kupoval a sobě vykládati dával. Což tak za právourážné uznáno jest, že samo nejvyšší řízení veřejně prohlásilo,²⁷ že žádostivo jest, aby list Intelligenci také českým jazykem se vydával: jako by pravilo, aby se Čechové styděli jeden na druhého německy, rozuměj on neb nic, volati a mluviti. Prospěje-li to laskavé země Pána pokynutí? - Čas nejlépe ukáže.

Protiva:

Na ten způsob Čech přece šťastný jest, jelikož ani sám neví, co mu chybí.

Slavomil:

Tak šťastný, jakož ten usměch váš jej šťastným býti dokládá! Bohužel, že ne šťastnější! Než jaký div, když není umělejší! A může-li to, pokud celé umění v rukou Němců jest? Čech velmi málo zví o vydokonalém hospodářství, málo o přirození, vědomostech a jiných věcech, vzdělanému národu potřebných: ježto zatím Němec nejen z tolika učených spisů prospěch svůj bere, nýbrž i všelikými spisy potřebnými, co nějakými rukovětni ku všemu umění a

---

²⁷ Dekret dvorský 2. prosince léta 1801 prošlý.

vědomosti hojně opatřen jest. I pomlouvá-li ten potom jej, že není tak správný jako lid německý, že není k dílnám rozmanitým a fabrikám způsobilý; medle není-li hoden poklepnutí, jako v bájkách pravice, ana své sestře levici nemotornic předhazovala? Bláznová! kdyby člověk cvičil obě bez rozdílu, což by překáželo, aby jí levice ve všem nebyla rovna?

Protiva:

Co se týče hospodářství, ba i jiného umění, mním, že by v tom duchovní pastýřové a učitelé školní lidu přispěti mohli, an by příklad jejich více vydal, než knihovny spisů nejvýbornějších.

Slavomil:

Dejme, že tomu tak jest, ač že veliké pohnůtky mám toho příti, dejme i tomu, že slušno jest, aby duchovní také v tělesných potřebách lidu dobrou radu posloužiti mohl: než, prosím, žádati-li se od něho může, aby on všecko ve světě uměl a v tom smyslu všecko všem byl, aby příkladně štěpoval, oral, včely přehlížel, snad i rozepře vedl a rány léčil? I kde by zůstaly povinnosti jeho duchovní, kde umění pěkná a svobodná, bez nichž by, jak zkušenost učí, málo ovčičky své předčil, a byl by jeden ze stáda, boje se strašidel, jako hospodyně jeho, a hlásaje slovo boží na kazatedlně, jako by v čeledníku mluvil; kdo posléze to, jehož ujmy želela-li by nátura velmi?²⁸ - Učitelé? - Kolik, medle, mezi nimi Borových, Pavlovských a Michálků? Nežádejmež pro Bůh, aby za skrovný plat svůj ještě i učení byli; ach, nežádejme takové pustoty u cymbálu a džbánku!

Protiva:

Vše to arcí důvodem jest, že kde větší umění váha, tam i dělnost, pilnost a způsobilost se nakloňuje. Než to vás nejvíce těšiti může, že právě vzdělaným jazykem, jakož německý jest, umění nejlépe do národu přijde; a myslím, že Čech uvykna němčině, v umělostech a vzdělání dříve a snáze prospěje, než aby v svém jazyku od dvou set let, jakž na to sami Čechové naříkají, zanedbaném, vzdělávati se měl; ježto snadno to každý pochopí, že snáze jest, stu knihám v cizí řeči porozuměti, nežli jen jednu dobrou sepsati.

---

²⁸ Horat.

Slavomil:

Že umění s jazyky do země se vnáší, kdož pochybuje? Ale zůstane-li umění to v jazyku cizím, aniž s velkým národem zástupem se sdělí, tuť myslím, méně prospívá nežli bohatství, které tam pan Stejskal za žito shrabuje a ve sklepě pochovává do truhly železné; tomu Vejskal, synáček otci na lejtka hledící, jen co z domu ho provodí, víka otevřít poběhne a uplnou svobodu i oběh mezi lidem požitelný způsobí. Ale kdo způsobí doma oběh náramné učenosti pana Vševěda? Ten umí všechny jazyky, jen ne český; učenosti pak má tolik, že neví, kam s ní, nýbrž rok co rok balíky jí posílá do Lipska židům, ač že mu psali kolikráte, aby přestal voziti dříví do lesa, že jest tam více spisovatelů, nežli kupců. - On však přece neustane pracovati pro cizotu; jednak na vlastiny s outrpností zhlíží, že tak zpozdilí jsou a toho jazyku neumějí, v němž on tak utěšené věci vynáší. Nebo ve vlasti jeho jim nerozumí nižádný, a jest to pro domácí tak, jako by on ani učeným nebyl; a o něm právě říci se může, že není prorokem ve své vlasti. - To na vaši první námitku; druhou dovolíte mi tak obrátiti: Snáze jest národu sto dobrých spisovatelů vynesti, než celému v jiný národ se obrátiti. A věru, dejte Čechům, co k tomu potřebí, a stojím za to, že za 20 let divy své na literatuře jich uhlédáte; kdežto oněch 50 let, za které onen našeho národu dobrodinec, že Čechy celé se poněmčí, sliboval, již drahně minulo, a čím dále, tím více jest viděti, že selhal. Tak Bůh potrestej všech Čechových nenávistníků, aby zkvetati jej viděli, čím více se nadáli záhuby jeho.

Protiva:

Což jest padesáte let vzhledem národu, an jako mravná osoba jest nesmrtný! Já pravím, že za 200, a když to ne, ovšem za 400 let zajisté se zněmčí. Nebo k tomu že přichází, vidíte sám, jestliže vás ta vlastenecká láska docela neoslepila. Za posledních 30 let okolo pomezí na sta městeček a vesnic se poněmčilo: šest krajů jest německých, a to jsou právě ti nejlidnější, právě ti nejvzdělanější, kdež obchod, umění, fabriky a hospodářství v takové dokonalosti se nacházejí, jakéž v pouze českých ledva jaký stín onde jest znamenati. Němců, přidáte-li Prahu, větší města a úředníky pozemské, tolik nejméně jest, co Čechů; a tito, kdož jsou proti oněm? - Sedláci a něco měšťanstva v menších městech; u větších, jak sám pravíte, za češtinu se stydět; takže v Čechách jazyk český sedlským, a to jen z částky, německý naproti tomu městským a zvedenějším jmenovati se může. Ač že již i pouze čeští sedláci děti své pilně k němčině mají, vědouce, že jinak jim od pluhu daleko staviti se nemožno; a městské dcerky? co platna těm krása, bohatství? neumějí-li německy, i ten chatrný bradýř nimi pohrdne. Německý jazyk této doby jest krása, vtip, ctnost, bohatství i poctivost. Toť hlas sedláka i

měšťana; vše nevraží na ty předky naše, že nebyli raději Němci. Jelikož tedy němčina jediné jest spasení vlastenců vašich, i což jim jí nepřejete a to jim chválíte, čehož by rádi pozbyli? Však, věříte-li tomu Českému poutníku,²⁹ nic vám pilnost vaše neprospěje, protože nad to všecko dobře on pozoroval, že země Česká se Slovany jinými toliko na Moravu mezuje, a což nejbolestnější rána češtině jest, že i nověvzrůstající pokolení v pouhých prvé Čechách nyní již vpravdě německé jest; i jestliž tak, jakož věru jest, není do toho času daleko, kdy se řekne: Kdež Čechové? Byli, a není jich více!

Slavomil:

Ten Český poutník, co tak brzy doputoval? - Tomu na potkání uhodnouti se mohlo, co jest za krajana: vždyť jen na pomezí jezdil; a Čechové za to jeho k nim smejšlení, které sem tam podřekna se pronesl, málo příčiny mají jemu vděčni býti. Div-li, že ježek v bájce posavad píchá? - Že Čechie aspoň skrze Moravu s jinými zbratřenými Slovany se stýká, to má nad zemi maďarskou; může-li však Maďar udržeti se a zkvetati více, než cizozemci sobě představují, proč, chtěje též, nemohl by Čech? Ale přiznejme se, že zhasne-li jméno jeho, on sám toho jest největší příčina. Nedá-li jemu zdvořilost jeho, aby jako Maďar spolníky své nazýval přípletkami, mělť by ovšem ho následovati v tom, aby miloval jazyk svůj a zachoval původnost národu svého, která že s ujmou jazyka za našich dnů náramně trpěla, toho zapíratí, bylo by arci o polednách slepým býti; že by ale národ náš vpravdě na počepí byl a strach šel, aby vše, co Čechem jest, před námi očitě nezhaslo, jak to již jistý lid s plnou hubou a s radostným srdcem provolává, jako nad hrobem Čechie dupaje a křiče: Ha! tu ležíš! přečkali jsme tě, hrdá sokyně! - to, myslím, směšný jest triumf před vítězstvím! Od té chvíle, co do Bojemie Čech nohou vkročil, v neustavném trvá zápase s cizozemci, a tolik vždycky nepřátel proti jazyku jeho doma i vně válčilo, že, divil-li se Balbín po tolika vojnách býti jen jednoho v Čechách obyvatele, my dnes právěji diviti se můžeme, po tolika nátiscích že slyšeti jest i ten nejslabší hlahol slovenčiny od předků nás došlé. Než tak zdlouha, i sám chtě, umírá národ! Přepal tedy usudek svůj ten, kdož pravil, že již německé po nás vyrostá pokolení, tak abychom my poslední Čechové byli; ó toť mluvil ze žádosti srdce svého! Čili mní, že se vypudí jazyk náš, co neduh nějaký, očkováním jiného? - Ta jest člověka povaha, aby, čehož neumí, nedbal, viděl v každém druha svého, a jako ona bezocasá liška každému radil kusým býti. Zajisté, pokud ten veliký obecného lidu zástup česky mluví, plésati nad pohřbem Čecha jest směšno; právo-li? Tomu by tuším Němci, kdyby jich se to jako nás týkalo,¹¹ nejlépe učili.

---

²⁹ Časopis z němčiny překládaný, jehož vyšla pouze 4 čísla.

Než děkujeme Bohu, že není tak zle, aby nemohlo lépe býti. Lid český jest; panstvo, nechť sobě hovoří fransky neb chaldejsky (rozumnější jazyk lidu svého milují), což na tom? že lid za to je má, zač sebe vydávají, - za cizozemce, a tím méně je miluje, čím méně od nich milován jest. Však jim to špatně sluší, když s poddanými svými skrze tlumače mluví, což vpravdě tolik jest, jako by cizím uchem slyšeli, cizíma rukama jedli a cizích očí a nohou potřebí měli a voditi se dávali, jako by slepí a chromí byli. Pakliže to slepota a chromota mizerná jest, což říci mám o těch trefných opičkách mezi nižšími, jenž myslíce, že kdy neumějí česky, hned jemnostpáni jsou a českou řeč za sedlskou mají? - Ubožátka! nevědí, že každý jazyk tu, kdež doma, sedlský jest, a že sedlák jest obyvatel země nejpřednější, an by jim právě říci mohl: Což mi to ječí okolo hlavy? Já vám dávám jísti: jste-li vy lidé jako já, mluvte, ať vám rozumím! Divno jednak, že mnohý děti své německy učiti rád dává? Však i Němci svých do Čech posílají; oba tedy obou jazyků potřebu cítí. Než má-li Čech, že se Němec v zemi jeho rozšířil, přestati Čechem býti? Proč ne raději onen Němcem? čiliž, aby, kam směřuje, vyšlo a řeklo se: Hle! nebylo z Čecha nic, pokud se nezněmčil? I bylo pravdivé cizozemců přísloví: České jest:³⁰ vědění nehodno!

Protiva:

Kam vás nese zámezní horlivost! Zdaž jest Čechům na škodu jedno neb druhé cizozemců přísloví, kteréž jediné dovodí, že oni jazyku českého neznají? Tot' zajisté zvedenějším Čechům žádný za ouhonu nepoklade, že německy se učí a s jazykem umění německá sobě osvojují.

Slavomil:

Není to jejich ouhona, že německy umí, ale že neumí česky! jakž toho dobré a sláva vlasti jejich vyhledává. Kdyby, medle, cizozemec, čta příběhy země České, žádostí pojat byl viděti ten národ, jehož kolik předků, tolik hrdin bylo, který nejsa velký veliké sobě ve světě získal jméno a samým sebou toliko přemožen býti mohl; kdyby pravím připutovav k nám viděl a slyšel, jak mnohý poctivých otců nezdárný synek nemírným veselím v divadle tleská rukama na pochvalu herci německému,³¹ který přijda pohostinnu opovážil se toho hrubešství praviti veřejně všem vůbec Čechům, že v bouřlivém času dokázali se býti pravým národem německým! jako by jen Němec hodným býti mohl; - kdyby viděl a slyšel, jak za tak velebné a

---

³⁰ Wieland v nových básních.

³¹ Ifflandu v 1802.

šlechtné předky tak chaterní potomečkové se hanbí a studem lekají, když Čechy je někdo nazve, viděl a slyšel, jak, čím kdo méně Čechem jest, tím větší hodnosti dochází: jak tu soudce protokol sobě do němčiny překládat dáti musí, nebo kraje správce, jak tam v N* důležité země pána rozkazy pouze českému lidu německy vykládá, a kdy vše hubu naň otvírá, mní, že to pozornost, a neví, že posměch jest; nebo jak tam v N.³² a není Čecha duchovního, an by lidu slovo Páně česky hlásal, protože v Čechách študující za patnácte let nemá, kde by se naučil česky, a má-li, neví, že k platnosti to jest; jak Němec kaplan s lidem se modlí, až se všecko za břich popadá, a jak na to jeho správce druhý den do školy běží, honem německy učí, a když to hned nejde, všeho tak nechá a spokojí se tisíci důchodů svých; kdyby ty a těm podobné věci na své oči viděl a na své uši slyšel, jako my je vidíme a slyšíme den co den; kdyby viděl konečně ten národ pocestným jedoucím po deližancí podobný a spojený jen místem, bez spólní důležitosti (Interesse), bez odměnné lásky, bez vlastenectví; podobný oněm čtyřem sochám představujícím čtvero národů, ježto stojí na mostě Pražském, zdělané od velikého mistra Prokofa, aby byly věrným obrazem cizího sobě českého národu, jemuž na dovršení hanby nic neschází, než aby, k čemu se i již schyluje, jako páni s poddanými, sudí s stranami, tak i duchovní učitelé s lidem skrze tlumače mluvili: - ó což by se pohrdlivým čelem obrátil, nebo smíchy pukal, blahoslavě sebe, že cizokrajný jest, a pospíchal by z té hrdin starých zaškoudlé krajiny, kde patrní vyjevují důkazové, jaká neřest z toho bývá, když národ, znechutě sobě ctnost a mravy předků svých, zanedbá i jazyka svého a svízel doma, vně pak potupu sobě připraví.

Protiva:

Vidím ovšem a přítí nemohu, že buď jak buď v čase budoucím, nyní aspoň toho jest potřeba, aby každý mezi námi, kdož nějaký ouřad zastává, česky uměl, ano i tomu za pravdu dávám, že jestli ne ten lidu druh, který k Němcům se přirazil, kamž i úředníci náležejí, alespoň ostatní lid potřebu literatury české cítí, řekl bych z částky, že však pro úzký všech umění svazek toho říci nelze, pravím bez obmezení, literatury české; kteráž by ale tak dokonalá býti musila, aby i ten, kdo s německou známý jest, zamilovati ji mohl, jinak vždy by mu, jako sama čeština, byla zavržena. Nebo jen s literaturou k jazyku láska se vštěpuje, a jestliže ji potracují tudíž Čechové, jak brzy německou literaturu zachutnali, zdaž i Němec ji mítí může, an mimo to s velkou nesnadností jazyka zápasiti musí? A vpravdě, chudoba literatury české jest snad ta největší příčina, pro kterou český jazyk tak málo milovníků má. Já sice se přiznávám, že o

---

³² Psáno jest to léta 1803.

ceně její nejsem posavad cele přesvědčen, ale mním, že kdyby něco na ní bylo, již dávno bychom to na jevě viděli. To vím, že Němci jak samému jazyku tvrdost pro mnohé spoluzvučky, tak literatuře tu náramnou chybu vystavují, že až po tu dobu ani jedné knihy české nevyšlo, která by něco nového, výborného obsahovala. Všecko, co potud Čech dobře pověděl, buďto v německém jazyku pověděl, buď to lépe pověděli Němci nežli on, jelikož literatura jejich českou, i v Čechách samých, již dávno převážila. Přidám i to, na čež sami Čechové sobě naříkají, že zvláště v technických slovích velký nedostatek trpí. I jestliže tomu tak, jakož nelze pochybovati, tuť malý prospěch učiní ten jazyk ve filosofickém i artistickém umění; (vidíte aspoň, že já velice té nouze cítím); od jiných ale dialektů (nářečí) slovenských,³³ aby sobě jich zapůjčil (německá by jen smích způsobila), neprospěje tím mnoho, protože jim Čech přece rozuměti nebude. Tak veliká, hle, leží klatba na tom, co českého jest!

Slavomil:

Jak toho jednou žádný nebude zapíratí, a kdož by zapíral, což i Protiva uznává? - že jazyka českého vědomost Čechům jest i chvalitebná i prospěšná, ano co vše do se zavírá, nevyhnutelně potřebná, jestliže nemají mravy, duch, spravedlnost, štěstí, až i sám národ jich zahynouti: o jazyku a literatury české zvelebení malá péče bude. Že jazyk ten dosti vybroušený a způsobný ku vzdělání všelikých umění jest, toho staří spisové zjevnými zůstávají důvody, a nýbrž i jak našincové, tak Němci (vyjmouce ty naše nenávisť zaslepeně) nestranně ukázali. Slovo, kterých mudřec a umělec žádá, ovšem na mále najde; než, prosím, dlouho-li tomu, že v němčině více? A u koho jest ten nedostatek největší? U toho, kdo s jazykem nejméně jest známý! Potom táži se všech české řeči milovníků a zpytatelů: již-li všecka slova a mluvení způsobové mezi lidem a v spisích sebrání a vůbec v obchod uvedeni jsou? - Poslze nepochopuji, tu kde by se pravý nedostatek vyskytl, co by zabránilo Čechovi bráti slove od jiných dialektů slovenských - od jedné matky pošlých? - Slova německá duchu českému se protíví. - Ten ale křik nad množstvím spoluzvuček v našem jazyku zpozdilý jest. Má-li sem tam Čech něco více jich na začátku, zdaž zato Němec na konci tolik, ba i více jich nenahrnuje? Zvykem nesnadnost mívá. Zatím dobrý spisovatel v obojím jazyku mnohým tvrdostem ne nesnadně se vyhne. Jsme za Němci této doby, ale ujdeme-liž kam, zůstanouce

---

³³ Co té ubohé češtině všecko předhazují Němci! Slyšel jsem na své uši, kterak jistil muž jakýsi jednak ne naučený, že to sykové latinského st a sp co št a šp vyslovení od Čechův pošlo. Ó výborný usudek! Kdož pak ve své řeči st a sp co št a šp vyslovuje, Čech-li či Němec? - Adelung praví, že saská řeč líbosti od Venedů nabyla. Medle, zdaž Němci, čím blíže Slovanů, tím jemněji nemluví? Naproti tomu Slované tím tvrději, čím blíže nich? Sud'me Švába, Sasika, Čecha, Poláka, Rusa?

státí? Ač že i v tom se nám utrhá. Máme důležité spisy o národu našem, máme o slovu Páně, máme práva, máme - nechci se do literatury naší pouštět na tom místě, snad toho jindy hodná příležitost bude. A již tam na východu vystoupá olověné nebe, i my oba dva máme potřebí varovati se večera chladného, jenž v tomto luhu jest, chceme-li napotom ještě pracovati pro miláčky své, vy pro ten váš celý svět, a já pro Čechy své.

Protiva:

Byl bych Slavomilovy satiry hoden, kdybich ještě nevyznal, že kdo svým vlastencům prospívá, světu nejlépe prospívá. Co více? pozoruji dle sebe patrně, že pohrdání českým jazykem konečně od jediné neumělosti jeho pochází; již i jeho potřebu uznávám a že mnohé nevědomé přednosti má, to cele věřím vám, ježto ho vědom jste. Jednak pochybuji, aby kdy jen na prostřední stupeň dokonalosti se vynesl, pokud (povím otevřeněji, jelikož jen tento němý háj jest svědkem našim) ta hlavní závora jej svírá a znikati mu nedá a dáti nemůže. -

Slavomil:

Myslíte zemské řízení? -

Protiva:

Totěž! Nebo patrně jest, že dobré slavného domu panujícího žádá, aby z Čechů Němci se stali; toť by jemu snadnost správy, jednotu a sílu vlády zjednalo. Nebo, ať všecko slovem uzavru, Francia pro jednotu řeči jest nepřemožená. -

Slavomil:

Já bych zjevně mluvil, byť i celý svět za svědka stál. Dvůr náš i s nepřáteli zachází pravotně: my bychom s pravdou předeň jíti se štítili? Čirá noc by nás tu na tom mechem obrostlém kořání napadla, kdybich vyprávěti měl, jak vždycky Čechové k sobě Nečechy byli, takže, ač všickni slavní z toho velkého domu panovníci neměli se stejně k Čechům, říci se může, že padne-li jazyk český, Čechové sami tím vinni budou. Nebo, již-li kdy jednohlasně prosili země pána o zachování jazyka svého, již-li jen znáti dali, že jim milý jest? Již-li jim, kdy čeho požádali, odepřel? Zdaž k pokynutí na prosbu svých věrných vždycky nebyl přechoťný? - Francie nepřemoženost? Ta, myslím, v hlubině politiky celé jiné má průvody. Jisté jest, že dialekty jazyku franského, britský, kimrský a biskaiský dosti se patrně dělí; a nezní-li i potud

keltský mezi nimi, ať pomínou německý a jiné rozšířenější. - Panovalit' již ve světě mnohorejazyční národové: sloužili také lidé jednoho jazyku. I jestli slavný dvůr náš kdy přemožen? A jestli kdy s štěstím nerovným bojoval, zdaž jazykové národů jeho byli tím příčinou? Zdaž právě tím nestal se silnějším, že kolik národů, tolik zvláštních o čest zápasníků do pole uvedl? - Jaký div? všickni mu srdcem oddáni jsou, jelikož vědí, že váží sobě práv, náboženství a jazyků národů svých! - Než mníte-li nicméně, že jednota jazyků jemu potřebná jest, táži se právem, kterému by z těch čtyř hlavnějších nejslušněji přistál předek ten? I myslím, že slovenskému, z toho prostého důvodu, že 4 více jsou než 2, a více než 1 i 3/4; nebo v takovém srovnání téměř Slované s Němci, Maďary a Vlasy v naší monarchii stojí.

Protiva:

Vímť já, že Slované nejsilnější jsou; jednak považte, že titěž jako mnohé národy rozličné představují; nebo není to jedno Čech, Slovák, Moravan aneb dokonce Polák, Srb, Charvát.³⁴

Slavomil:

Ale sami jsou to Slované, v dialektu toliko rozdílní, ač ne snad více než jako u nás tachovští a kameničtí Němci. V brzce by je všecky literatura a politika spojila. Já aspoň ne nesnadně domejšlím se jistého prostředního dialektu, kterýž by Slovany zbratřené spojení mohl; buď on jako jest vznešená němčina mezi německými, aneb jako poetický, aneb aspoň Plutarchův mezi řeckými.

Protiva:

O tom všem já pochopuji toliko, že to všecko sen jest vyplnění hoden; jednak přeji od srdce, aby se někdy říci mohl, že i tento od Boha sen byl!³⁵

Slavomil:

Dobře! ten Otec všeobecný, an živí lidu i živočichů pokolení všeliké, an i národ náš, skrze mnohá zkušnění prošlý tak dalece dochoval, ostříhá jeho, jsme té naděje, i do časů budoucích.

---

³⁴ Jungmann tomuto názoru oponuje, ale budoucnost mu nedá za pravdu. Poté, co při své návštěvě Ruska pozná nereálnost myšlenky slovanské vzájemnosti, přichází Karel Havlíček se stejným názorem, jaký zde zastává Protiva.

³⁵ Celá obrozenecká ideologie byla postavena na nereálných základech, budována ve verbálních projevech. Pokud byl její projev konfrontován se skutečností, dopadlo to katastrofálně – srv. případ Amerlingova Budče, viz Macura V., *Znamení zrodu*, s. 94–101.

Ještě, než domů se odebereme, dovolte, abych pronesl několik pobožných žádostí, jelikož ty se ke snům dobře hodí: aby nám opět do škol a rádnic jazyk náš milý uvedli, aby se mládež češtině učit musila, neb ona žel! neučí se, než co musí! - aby vznikla velká slovanských učených společnost, mající dělníky a ochránce ve všech provinciích, a zlepšeno bylo slovenské knihkupectví, nad něž ve světě nic není daremnějšího, aby všem Čechům láska k vlasti své a svornost mezi sebou, Němcům pak našim větší snášenlivost nás a větší chuť k našemu jazyku s nebe do srdce sstoupila; a každý, čemuž jak náleží nerozumí, aby jak slušno na skrovného člověka, haněti a tupiti hezky se varoval!